

İsmail Atalı

siminin döyüşkenliyi, aşiqılıyi, insana uca seviyyədə yanaşması, onu ilahiliyin qaynağı bilmesi bugündümüzde, sabahımızda ulusal, beşəri ölçümümüzün cilaşmasında ardıcıl mənəvi güc qaynağımız ola bilər. İnsanın ruhsal quruluşunun dünyada ciddi ölçüdə qayğıya çevriləyi bir çağda Nəsimi poeziyası, Nəsimi şəxsiyyəti bizi abədi sabahlarada təsəvvür edəcəyimiz, etməyecəyimiz coxsayılı təhlükeli möqamlardan qurtarmağa qadır olan ərdəmli qaynaqlamızdan.

İŞİQLI ATALI

***

İnam Ata (Asif Ata)

**Hürufiliyimiz –
Ənələhəqliyimiz**

I. İnsan – Allah

Hürufilər insanı Allah sayırdılar,

dan tam asılı sayırdılar; İnsan materializmde ruhsuzlaşırı – insansızlaşırı.

Ateistlər əslində insanı inkar edirlər – onu Mütləqilikdən, Mütqəddeslikdən məhrum edirdilər.

Alman idealizmi (Kant-Hegel) inanılılığı Zekayla eyniləşdirirdi, onun Mənəvi Bütövlüyünü, Daxili Alem Zənginliyini görmürdü; – bu səbəbdən de insan əqaliyyətçi Felsefəde Yoxsol görüñürdü.

Feyerbach Dini İnsan Mahiyyətinin ifadesi sayırdı, insanı ucaldırırdı; ancak insanı ilahi saymırı, insan ile ilahilik arasında sədd çəkirdi.

Marksistlər insanı istehsal alətlərinin ünsürü sayırdılar, – marksist ideologiyasında insan nəzərə alınmırı əslində: "Humanist felsefə" insana Yer yox idi...

Ənələhəqq – Mənəm Həqq, Mənəm Allah həqiqəti – Zamanlardan, ımanlardan üstün idi: Özündən əvvəlki, özündən sonrakı Zamanlardan, ımanlardan.

2. Sığmazlıq

İnsanın Sığmazlıq adlı həqiqəti var – Hürufiliyin vəsf etdiyi.

3. Sifət

Hürufilər İnsan Sifətində Hikmet Ucalığı, Mütqəddes Kitab gördüler, Onu oxudular; Onun Zənginliyinə, Cəzbine vuruldular, ondan Vəcdə geldilər; ondan Quran yaratıldılar.

Üzü müşəf, xətti bismillah, xalı noqtadır,

Sözü Rəhmanır-Rəhim, məcmüi Quran göstərir.

Nəsimi

Hürufilərde Sifət Ayetləşir, Kəbələşir, Haqlaşır, Hədsizləşir, Mehrablaşır; Sifətde Hürufilər Mənə Yazısı oxuyurlar – hərf-hərf, cümle-cümle, kitab-kitab.

Əzələ surəti-Rəhman üzün mənidə gördüm cün,
İlahi surətin daim bu mənidən sevər könlüm.

Nəsimi

Mütqəddes Xətərlər oxuyurlar Hürufilər Sifətde, Xətərlərə insan Allahlığı oxuyurlar – Sifətə insan Allahlığı izhar oləyir Hürufilərde...

Cünki Vətən – Məkandan artıqdır, Məkana siğmır; Mekanı Ötür; cünki Vətən – Ruhani Mahiyyətdir, Ruhani Mahiyyət isə Maddiyyata siğmır.

Vətən Torpağı – Məkandan artıqdır.

Laməkanlıq – Mənəçılıqdır, Mənə – Məkana siğmır.

Məkansız oldu Nəsimi, məkanı yoxdur anın,

Məkana siğmayan, ol biməkan məkanı nedər?

Nəsimi

Laməkanlıq – Məkanda Məkan dan Artıq, Yüksəyi, Büyüyü görəkdir; – Məkanın Məkandan Artıq, Büyüyük, Yüksek Menasına çatmaqdır.

7. Pünhanlıq

Allah olan, siğmaz olan, Göylü olan insan həyata Sırr kimi gəlir – həyatdan artıq olur; hadisəldən, Gerçəklidən Yüksek olur, Pünhan qalır; Təzahüre siğmır, təsəvvürlərdən, təxəyyüllerden, bilinənlərdən, görünənlərdən artıq olur;

Pünhanlıq – Mahiyyətin gerçəklidi Üstələməsidir.

Məhiyyət – Gerçəkdikdə Sırr kimi var olur.

Mənəm ol tilsimi-pünhan ki, bu gün cahana geddim,

Əzəli nişansız idim, abədi nişana geddim.

Nəsimi

Əbədi Nişan – sırkıdan, tilsimdən, pünhanlıqdan xəber verir; həm də sırr,

Nəimi-Nəsimi sığmazlığı – ulusal dəyərimiz

Ocaq diliyle desək – Əzəli, Əbədi, Sonsuz, Kamil Mütləq sayırdılar.

Hər bir insanı Allah oğlu sayırdılar – təkcə Peygəmbərləri, hökmərlər yox.

İsaçılar insanı Allah oğlu sayırdılar, Makedoniyalı işgəndər Allah sayılırdı, Roma İmperatoru Kaliqula özünü Allah elan etmişdi. İslama İnsan Allahın Bəndəsiydi, quluydu, Peygəmbər özü Allahın quluydu, Allah insanı yaratmışdı. Aqibətiyle, Qismətiyle birgə, insan Allah idrakının, iradəsinin alətiydi, itətçiyyidi.

Hürufilikdə insan Dünyanın canıydı.

Çün on səkkiz min aləmin cüdvəcüdü xud mənəm,

Cümələ-cahan təndir mana, mən bu canının canıyam.

Nəsimi

Hər bir insan Hümüzləşirdi Hürufilikde...

Dünyəvi Fikir seviyyəsini örtürdü Hürufilik.

Antik Aləmde Allahlar – Zevs, Apollon, Afrodit, Artemida İnsanların ömrülərinə tam sahib olurdular; – insanları öldürürdülər, dirildirdilər, müsibətlərə düşər edirdilər; aldadırlar, oy nadırlar; – kölələşir, kölgələşirdi İnsan Qədim Yunanlarında.

Platonda İnsan İdeyalar Dünyası tərefindən idarə olunurdu.

Hind Düşüncəsində insan Həyat Kələfəndən (Sansarasından) çıxmaga, öz Nəfsi, Ehtirasları üzərində Qəlebə calmağa qadir idi, Təzəden doğula bilərdi; Yüksək İmtina gücüne malik idi; – ancaq İlahi Qüdret sayılmırı.

Semit dinlərində (Musavilik, İsaçılıq, İslam) İnsan Allah xofuna, cəhən-nem qorxusuna, cənnət gəmisinə cəzb olunmuşdu.

Materialistlər insanı maddi varlıq sayırdılar, onu şəraitdən, mühitdən, cəmiyyətdən, bioloji, heyvani mövcudluq-

Hürufilikdə Dünyanın – Yerdəkilərin, Goydəkilərin Ali Nəticəsi olan insan – Yere-Göye, Dünyaya siğmır, bütün Təzadılardan, Münasibətlərdən, Keyfiyyətlərdən Artıqdır, Yüksəkdir, bütün Zənginliklərdən Zəngindir, bütün Mənalardan Mənalıdır.

Qibləvü iman mənəm, surəti-rəhman mənəm,

Lövh ilə Quran mənəm, həm orucam, həm salat.

Həm yetirən, həm yetən, həm bitirən, həm bitən,

Cümələ mənəm, cümələ mən, dəhr ilə həm kainat.

Nəsimi

Hürufilikdən kənardakı Dünyada insan Həyata siğır, şəraitə siğır, mühitə siğır, cəmiyyətə siğır, zamana siğır, məkana siğır – cünki Allaha tapşırıllı, maddiyyətə tapşırıllı, Anlayışlar hökmünə tapşırıllı, hürufilikdə Özümləşir, özüne qaydırı, Ruhanlılığını – İnam, İdarə, Mənəviyyat, İrade Əzəlliyyəti, Əbediliyini, Sonsuzluğunu, Kamiliyini təsdiq edir; Mütqəddisini aşkarılayı; Eh-kamları məhdudluğunu aşır – Sığmazlıq özü İnsanlılık ölçüsünə çevirilir; bununla da hürufilik özü Sığmazlıq sıqlıtı qazanır: Dövrana siğmır, Ehkama siğmır.

«Hər dövrün öz həqiqəti var!» – deyirler Dövrəncilər.

«Həqiqət Dövrəna siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Şəraitin öz həqiqəti var!» – deyirler Şəraitçilər.

«Həqiqət Şəraite siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Mühitin öz həqiqəti var!» – deyirler Mühitçilər.

«Həqiqət Mühitə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətin öz həqiqəti var!» – deyirler Cəmiyyətçilər.

«Həqiqət Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.

«Hər Cəmiyyətə siğmır!» – deyirler Hürufiçilər.